

PAPER DETAILS

TITLE: ASUR TİCARET KOLONİLERİ ÇAĞINDA ANADOLU'DA BABİL MODASI

AUTHORS: Tutku Ceren RUSAN,Nesrin ÖNLÜ

PAGES: 61-72

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1518451>

DERLEME MAKALE (Review Article)

Tutku Ceren Akçam¹,
Orcid: 0000-0003-0360-2480

Nesrin Önlü²,
Orcid: 0000-0003-4674-3179

¹Research Assistant, Niğde Ömer Halis
Demir University, Faculty of Fine Arts,
Textile and Fashion Design Department,
Niğde, Türkiye

²Prof., Dokuz Eylül University, Faculty
of Fine Arts, Textile and Fashion Design
Department, İzmir, Türkiye

Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Tutku Ceren AKÇAM
tutkucerenrusan@gmail.com

Anahtar Kelimeler:

Asur ticareti, Anadolu ticareti, Babil
tekstilleri

Keywords:

Assyrian trade, Anatolian trade, Babylon
textiles

Asur Ticaret Kolonileri Çağında Anadolu'da Babil Modası Babil Fashion in Anatolia During Assyrian Trade Colonies

Alınış (Received): 18.01.2021

Kabul Tarihi (Accepted): 17.12.2021

ÖZ

Asur medeniyeti, Anadolu'nun kaynaklarına ulaşmak için Anadolu'ya ticaret kolonileri kurmuş ve bunu iki yüz yıl boyunca kurumsallaştırarak sürdürmüştür. Asurlu tüccarlar, büyük oranda Babil'den ithal ettikleri veya Babil modasına uygun olarak Asur'da dokuttukları kumaşları Anadolu'da kurdukları ticaret merkezlerine getirmiş ve karşılığında büyük oranda altın, gümüş gibi madenler almışlardır. "Asur ticareti" olarak tanınan ticaretin tekstil kolu esasen Babil dokumacılığı, Babil dokuma geleneği ve Babil modası etrafında şekillenmiştir. Kaynakların pek çoğu Asur tekstil ticaretindeki kumaşların çoğunun Babil mamulü olduğunu yazmıştır. Babil ülkesinde dokumacılığın ciddi ve organize bir sanayi dalı olması ve Kültepe tabletlerinde kayıt altına alınmış kumaşların önemli kısmının Babil kumaşı olması, kaynakları doğrulamaktadır. Anadolu'da Babil kumaşlarının gümüş gibi pahalı bir maden ile takas ediliyor olması, Babil ülkesine ulaşılamadığında Asur ticaretinin durması, Kültepe tabletlerinde kayıt altına alınmış kumaşların önemli kısmının Babil kumaşı olması ile uzman görüşleri Asur ticareti çağında Anadolu'da Babil modasının varlığını göstermektedir. Söz konusu durum, belirli bir süre zarfında bir şeye gösterilen belirgin tüketim olan modanın ticaret ile olan ilişkisine tarihsel anlamda bir ilk olması açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir.

ABSTRACT

The Assyrian civilization has established trade colonies in Anatolia to reach the resources of Anatolia and has continued this by institutionalizing for two centuries. Assyrian merchants brought the fabrics they mostly imported from Babylon or woven in Assyria in accordance with the Babylonian fashion, to the trade centers they established in Anatolia, and in return, they got metals such as gold and silver. The textile branch of the trade known as the "Assyrian trade" was essentially shaped around Babylonian weaving, Babylonian weaving tradition and Babylonian fashion. Many sources write that most of the fabrics in the Assyrian textile trade were made of Babylon. The fact that weaving is a serious and organized industry in the country of Babylon and that most of the fabrics recorded in the Kültepe tablets are Babylonian fabrics confirm the sources. Expert opinions show the existence of Babylonian fashion in Anatolia in the age of Assyrian trade, with the exchange of Babylonian fabrics with an expensive metal like silver, the cessation of the Assyrian trade when the Babylonian country cannot be reached, and the fact that the majority of the fabrics recorded in the Kültepe tablets are Babylonian fabrics. The aforementioned situation is an important example in terms of being a historical first in the relation of fashion, which is the apparent consumption shown to something in a certain period of time with trade.

Kaynak gösterimi: Akçam, T.C., Önlü, N., (2022). "Asur Ticaret Kolonileri Çağında Anadolu'da Babil Modası", TJFMD, 2022, 4 (1): 61-72

How to cite: Akçam, T.C., Önlü, N., (2022). "Babil Fashion in Anatolia During Assyrian Trade Colonies", TJFMD, 2022, 4 (1): 61-72

Giriş

Milattan önceki dönemin önemli yerleşim merkezleri olan Anadolu ve Mezopotamya bölgeleri arasında tarihi süreçte devamlı çeşitli şekillerde ilişkiler kurulmuştur. Bu ilişkiler genel olarak savaş ve istila ilişkileri olarak bilinmektedir. Ancak yapılan çalışmalar bu ilişkilerin yalnızca çatışmaya dayalı olmadığını, günümüz toplumları gibi ticarî ilişkiler olduğunu göstermektedir. Çalışmada bu ilişkilerin Asur, Babil ve Anadolu arasındaki tekstil ürünleri ticareti üzerinde durulacaktır.

İnsanın kültürleşme sürecinin izlenebildiği Mezopotamya'nın uygarlaşma süreci çeşitli kültür katmanlarına sahiptir. Ortaya çıkan her bir kültür katmanı bir öncekinin kültürünün üzerine ekleyerek devam etmiştir. Kültür katmanlarının çoğunda Anadolu ile etkileşim ve ticaret ilişkisi mevcuttur. Tarımla uğraşan erken köy toplumunu temsil eden Hassuna ve Samarra dönemleri (M.Ö.7000 sonu- M.Ö.6000 ilk yarısı) avlulu evler, tahıl depolama, bakır işlemeciliği, seramik yapımının başladığı ilk kültür katmanıdır. Seramik süslemeciliğinin ve Harran tipi evlerin yapılmaya başlandığı Halaf dönemi (M.Ö. 5600-5000) ise Toros Dağlarının kuzeyi ve Mersin'e kadar ulaşan diğer kültür katmanıdır. Kuzeydeki Halaf kültürü ile eş zamanlı olarak başlayan güney kültür katmanı olan Obeyd (M.Ö. 5500-4000) kuzeye doğru yayılarak tüm Mezopotamya'da benimsenen, tapınak kültürü ve ilksel ziggurat yapımının başladığı dönem olmuştur. Söz konusu döneme ait seramiklerin Van'da bulunmuş olması Anadolu ile Mezopotamya arasındaki ilk ticari ilişkilerin başladığını göstermektedir (Köroğlu, 2006).

Kentli yaşama biçiminin başladığı Uruk Dönemi (M.Ö. 4000-3100) kent yaşamının zorunlu hale getirdiği karmaşık ekonomik ve iş bölümü ilişkilerini kaydetmek için resim karakterindeki işaretler (piktografi) sisteminin geliştirildiği dönemdir. Söz konusu piktografinin kullanıldığı kil tabletlerden anlaşıldığı üzere hammadde sağlamak için, değiş-tokuş prensibine dayanan, Mezopotamya sınırlarının dışında bir ticaret ağı gelişmiştir (Köroğlu, 2006). İran ve Filistin dışında, ticaret ilişkisi çerçevesinde, hammadde sağlanan kaynak Anadolu olmuştur. Anadolu, Mezopotamya'nın bakır ve gümüş gibi çeşitli maden gereksinimlerini karşılayan bir hammadde merkezi durumda olmuştur (Üstünipek ve Üstünipek, 2012: 59). Kesici ve delici alet yapımında kullanılan obsidyen Van Gölü çevresinden, bakır Ergani'den, gümüş Toroslardan sağlanmıştır. Ayrıca Geç Uruk döneminde Hassak (Şanlıurfa)'da duvarlarla çevrili bir ticaret merkezi kurulmuştur (Köroğlu, 2006). Söz konusu gelişmeler Mezopotamya ve Anadolu arasında daha sonra kurumsallaşacak olan ticari ilişkiler için bir temel oluşturmıştır.

Uruk dönemindeki piktografinin soyutlanmasıyla elde edilen yazının ortaya çıkmasıyla Sümerler (M.Ö. 2900-2000) uygarlık döneminin başlangıcı kabul edilmiştir. Ekonomisi tarıma bağlı olan Sümerlerde ticaret faaliyetleri devlet kontrolü altında olmuştur. Ancak Anadolu ile yoğun etkileşim Sami toplumlarının Mezopotamya'ya gelişi ile başlamıştır. İlk Sami krallığı Akkadlar, kereste ihtiyacını karşılamak için Amanos Dağları, gümüş ihtiyacını karşılamak için Toros Dağlarına yıllık seferler düzenlemişlerdir. Kutsal

nehirlerin (Dicle ve Fırat) doğuş yeri olduğu için kutsal sayılmış olan Güneydoğu Anadolu bölgesi de Anadolu içlerini kolay yağmalayabilmek için stratejik nokta olarak görülmüştür. Yazıtlara göre Akkad kralı, Acemhöyük'te oturan Akkadlı tüccarların yardım istemesi üzerine Orta Anadolu'ya kadar girmiştir. Bu örnek, gezgin tüccarların dışında, Akkadlı tüccarların Anadolu'ya yerleştiklerini göstermektedir. Akkad dönemi, Mezopotamya'nın ihtiyacı olan hammaddeleri elde etmek için Anadolu'nun kaynaklarının kullanılması geleneğinin başladığı dönem olarak nitelendirilmektedir (Köroğlu, 2006).

Akkad krallığının ardından, temelde onun geleneğinde kurulmuş olup Mezopotamya'da eşzamanlı varlık gösteren Asur ve Babil Krallıkları araştırmanın ana öznelidir. Kuzeyde temel geçim kaynağı ticaret olan Asur Krallığı, güneyde sistematik tekstil üretimi yapan Babil Krallığı yer almıştır. İlgili dönemin en önemli gelişmesi ise iki yüzyıl süren Anadolu kervan ticareti olmuştur. Yukarıda bahsedildiği üzere Halaf kültüründen itibaren başlayan Mezopotamya-Anadolu alışverişi bu dönemden itibaren sistematikleşmiş ve Anadolu, Mezopotamya'nın kolonisi durumuna gelmiştir. Söz konusu ticaretin iki temel nesnesi tekstil ve maden olmuştur. Asurluların sistematikleştirdiği Anadolu tekstil ticaretindeki temel ürün ise Babil üretimi tekstiller olmuştur. Bu doğrultuda Babil tekstillerinin Anadolu'daki tüketimi yaygınlaşmış ve devir modası haline gelmiştir.

Araştırmada, Asur ticaret kolonileri döneminde Anadolu'da ticareti yapılan tekstil ürünleri içerisindeki Babil tekstillerinin öneminin irdelenmesi, Anadolu kültür tarihinin erken dönemlerinde Babil kaynaklı tekstillerin tüketim eğiliminin artışıyla bir Babil modası devri yaşandığının açıklanması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Mezopotamya'dan Anadolu'ya gelen tekstil ürünleri, dönem yazılı kayıtları olan "Kültepe Tabletleri" değerli incelemelerinden derlenmiştir.

Asur Tekstil Ticareti

Kayseri/Kültepe'de yapılan arkeolojik kazılarda bulunan 20 bini aşkın Asurca yazılı kil tablet (Kültepe Tabletleri) ve höyük altından ortaya çıkan ticari yapı olan *karum*, Asurluların Anadolu'da gerçekleştirmiş oldukları büyük çaplı ticaretin yanı sıra dünyanın bilinen ilk uluslararası ticaret merkezini kurmuş olduklarını göstermiştir. Asurluların, özellikle Orta Anadolu bölgesinde yoğunlaştırmış oldukları ticaret yaklaşık 250 yıl sürmüş ve tuttukları ticari kayıtlar olan Kültepe Tabletleri Anadolu'nun tarihini aydınlatan belgeler olmuşlardır (Tuncer, 2020). Buna göre "Karum" Asurcada liman/rıhtım anlamına gelmekte olup ticaret merkezini tarif eden bir sözcüktür. Ticaret merkezine "liman" adının verilmiş olması Asurluların ticaret rotasını Dicle ve Fırat nehirleri üzerine kurmuş olmalarından kaynaklanmaktadır. Karumlarda ticaret faaliyetlerinde bulunanlar arasında sadece Asurlular değil Anadolu, Babilli, Suriyeli tüccarlar da bulunmaktadır (Kaya, 2017). Bu da Karumları uluslararası bir niteliğe büründürmektedir.

İran, Akdeniz ve Anadolu ticaret yollarına hâkim olan Asurluların bu ticaretteki rolü, büyük oranda, uzun kervan yollarını güvenli hale getirmeleri, pazar ve konaklama merkezleri inşa etmeleri, yasal işlemleri gerçekleştirmeleri ve tüm bunlar karşılığında vergi almaları olmuştur. *Karum* pazaryerlerini, *wabartum* konaklama yerlerini tarif etmektedir.

Asurlular ticaret yolları boyunca karum ve wabartumlardan meydana gelen koloniler kurmuştur. “Koloni Çağı” olarak da anılan bu dönemde Asurluların yoğunlaştıkları ana pazar Orta Anadolu olmuştur (Koroğlu, 2006). Anadolu’da kurmuş oldukları koloniler 40’ın üzerindedir. Bunlardan bazıları, Kültepe’deki Kaniş Karum’u, Boğazköy’deki Hattuşa Karum’u, Acemhöyük’teki Puruşanda Karum’udur. Bunlar içerisinde Kaniş Karum’u ana merkez olma özelliğindedir (Kaya, 2017). İdari özerkliği olan ticaret merkezleri olan Karumlar, Anadolu’daki iktidar eksikliği sebebiyle Asurlulara ticaret şebekeleri kurmayı ve onu sürdürmeyi mümkün kılmıştır.

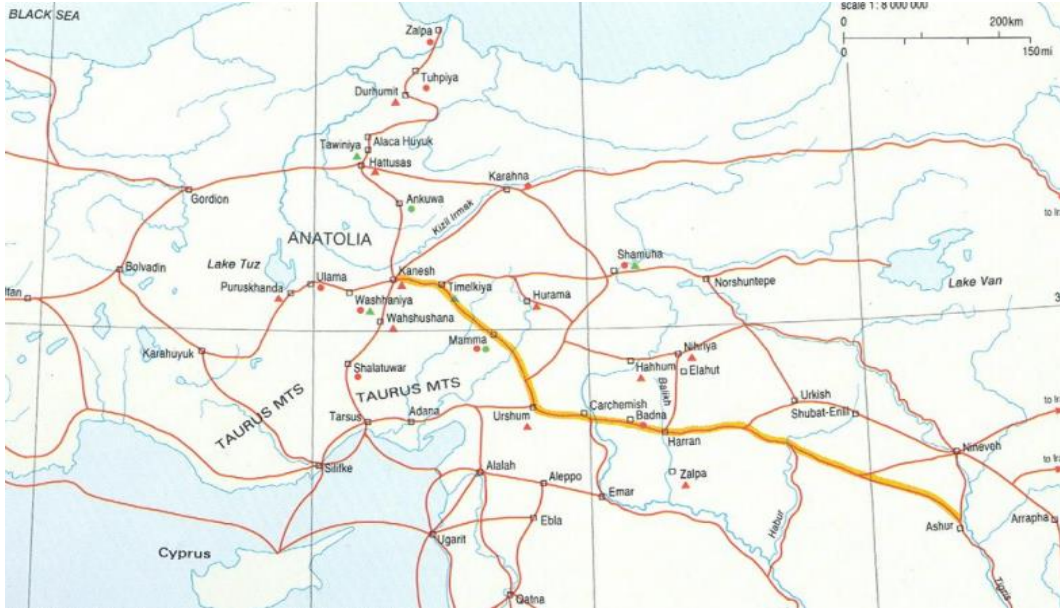
Resim 1. Kaniş Karumu Kalıntıları, Kültepe, Kayseri

Figure 1. Poodle Karum Ruins, Kültepe, Kayseri

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kayseri/gezilecek yer/kultepe-kanis-karum>

Asurlular, kendilerinden önce Anadolu ile ticaret yapan Akkadlıların kullanmış oldukları güzergâhı kullanmışlardır. Söz konusu rota Asur’dan hareket ettikten sonra Karkamış’a ulaşmakta ve ardından Samsat-Malatya-Kaniş, Maraş-Göksun-Kaniş, Niğde-Kaniş ve Niğde-Tuz Göl-Kaniş olmak üzere dört farklı güzergâha sahiptir (Kahveci, 2017). Ticareti yapılan mallar 200 eşekten oluşan kervanlarla taşınmıştır. Değiş-tokuş ticareti olduğu için eşekler dönerken de yüklü olmuştur. Tüccarların değiş-tokuş yaptıkları ürünler bakır, altın, gümüş, kereste, kalay, yün, dokuma ve giysiler olmuştur. Bakır, altın, gümüş,

kereste ve yün, tek yönlü bir şekilde, Anadolu'dan alınıp Mezopotamya'ya götürülen ürünlerdir. Anadolu'ya getirilenler arasındaki Anadolu kökenli bir maden olmayan kalay İran'dan, dokumalar –büyük oranda- Babil'den elde edilmiştir (Kaya, 2017) (Kahveci, 2017) (Tuncer, 2020). Bu durum “Asur ticareti” denilen durumun, Asur kaynaklı ürünlerin Karumlarda satışından çok, farklı bölgelerin ürünlerinin Asur ticaret yolu vasıtasıyla Mezopotamya, İran ve Anadolu gibi büyük bir havzada dolaşımında olduğunu göstermektedir. Asur ticaretinde Asur tekstilleri kadar Babil tekstillerinin varlığı bu duruma verilebilecek örneklerden birisidir.

Resim 2. Asuriye-Anadolu ticaret rotası (Roaf ve Collon, 1990: 113)

Figure 2. Assyria-Anatolia trade route (Roaf&Collon, 1990)

Asurlu tüccarlar, kendi tezgâhlarında dokuduklarının yanı sıra Babil'den aldıkları dokumaları Anadolu'ya taşıyıp karşılığında maden ve yün almışlardır. Merkezi bir devleti olmayan Anadolu'da ilgili ürünlere rağbet gösterilmiştir. Söz konusu ticaretin iki yüzyıl boyunca sürmüş olması da ürünlerin belli standartlara sahip olduğunu göstergesi kabul edilmektedir (Köroğlu, 2006). İnalçık'ın belirttiğine göre gelişmiş Mezopotamya medeniyetleri olan Asur ve Babil, Anadolu'nun maden, hayvan gibi kaynaklarına muhtaçtır ve bu durum ticaret kolonilerinin kurulmasının temel sebebidir. Örneğin tekstil hammaddesi olan yün, Mezopotamya'ya göre Anadolu'da oldukça bol ve dolayısıyla ucuzdur (İnalçık, 2008).

En büyük karum olan Kültepe'deki metinler, Asurluların Anadolu'ya getirdikleri ticari ürünlerinin büyük çoğunluğunun kumaşlar olduğunu göstermektedir. Tabletler 40 çeşit kumaş (şubātum) ve elbisenin (lubūšum) Mezopotamya'dan Anadolu'ya getirildiğini, büyük oranda Anadolu'nun yerli halkı ve Anadolu'nun feodal krallarına satıldığını göstermektedir. Kervan ticaretinde taşıma aracı olarak kullanılmış olan eşek başına taşınan kumaşların sayısı ortalama “25-26 TÚG” biriminde kumaş olmuştur. “TÚG” 1 top kumaş gibi birim tarif eden bir kelime olarak yazıtlara geçmiştir. Örneğin: “7 TÚG

i-li-wi-tim” “7 sarılmış kumaş” anlamına gelmektedir. TÚG ölçü birimine göre ayrılmış kumaşlar, uzun kervan yolunda muhafaza için genellikle deri çantaların içerisinde taşınmıştır. Bununla birlikte tüccarlar Asur ve Babil’den getirdikleri kumaşların yanında Anadolu’da dokunan kumaşların da ticaretini yapmışlardır (Kahveci, 2017).

Resim 3. Kültepe Tabletlerinden bir örnek

Figure 3. An example of Kültepe Tablets

<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-144670/kultepe-tabletleri-unesco-dunya-belleginde.html>

Asurluların limanlar ve kervan şehirleri ile oluşturdukları bu ticaret örgütü, tekstile ticari bir ürün açısından yaklaşmıştır. Asur ve Babil’de, ticari pazarları için kumaş dokunmuştur (Gaspá, 2018). Üretimin hane içi ihtiyacı gidermek için değil değiş-tokuş değeri olan bir ticari ürün olarak yapılması, tekstil ticaretini kurumsallaşmış bir alan haline geldiğini göstermektedir.

Sonucunda Asur ticaret kolonileri dönemi, İran, Mezopotamya, Akdeniz ve Anadolu’yu kapsayan geniş bir alanda yürütülen, söz konusu bölgelerin hammadde ve ürünlerinin takas edildiği, ürünlerin uluslararası düzeyde dolaşımda olduğu, etkileşimin yüksek olduğu tarihsel bir süreç olmuştur.

Asur–Anadolu Tekstil Ticaretinde Ürünler

Asıl amaçlarının kumaş getirip Anadolu’dan maden almak olduğu düşünülen Asurlu tüccarların Mezopotamya’dan getirdikleri kumaşların çoğu yünlüdür ancak az da olsa ketenliler de mevcuttur. Tabletlerde kumaşların kalitesini tanımlayan “kraliyet kalitesi”, “düşük kalite” gibi pek çok terim kullanılmıştır. Kumaşların değer parametreleri onların

ince ya da kalın olmalarına ve kullanılan yün miktarına göre belirlenmiştir (Tuncer, 2020).

Asur ticareti kanalıyla Anadolu'ya 40 kadar çeşidi bulunan kumaş (şubātum) ve elbise (lubušum), büyük miktarlarda, ihraç edilmiştir (Tuncer, 2020). Genellikle erkek giysisi için kullanılan “abarnūm”, kemer ve kuşak için kullanılan “išrum”, eski bir Babil kumaşı olup hem giysilik hem ev tekstilinden kullanılan ve Anadolu'da en rağbet gören “kitātum”, krallar tarafından satın alınan pahalı kumaşlardan “kusītum”, eski bir Babil kumaşı ya da giysisi olan “kuš(š)utum” ve “lubušum”, Asurlu kadınlar tarafından dokunan yüksek kaliteli “kutānum”, bir tür manto olan “nahlaptum”, Babil'in meşhur ince kumaşı “raqqutum”, tam çevirisiyle Akad kumaşı anlamına gelen “şubātum ša akkidī” Anadolu'ya gelen tekstillerdir (Kahveci, 2017). Deniz salyangozu, defne, adaçayı, ceviz, ısırgan, kekik, papatya, sumak, kermes, kına gibi boyarmaddelerle boyandığı bilinen kumaşlar tabletlere, “arqu” (sarı), “sāmum” (kırmızı) gibi renkleri kaydedilmiştir (Kahveci, 2017).

Resim 4. Asur ticaret dönemine ait kutanum/keten parçası, Ankara Anadolu Medeniyetler Müzesi (İnalçık, 2008)

Figure 4. Cutanum/flax fragment from the Assyrian trade period, Ankara Anatolian Civilizations Museum (İnalçık, 2008)

Asurluların Anadolu'da kurdukları ticaret kolonilerinde Anadolu'da üretilen tekstiller de satılmıştır. Hatta Acemhöyük'te aynı döneme tarihlenen bir “dokuma evi” bulunmuştur. Anadolu kaynaklı dokumalar şunlardır: Ani yerleşim yeri ile ilişkili olduğu düşünülen “aniani” kumaşı, kalın ve yünlü olduğu bilinen “dızabum” kumaşı, battaniyelik olduğu düşünülen “Ēb/pīšum” kumaşı, ithal kumaşlardan daha ucuz olup Asurlular'ın Anadolu içinde ticaretini yaptıkları en önemli Anadolu dokuması olan “pirikannum” (Kahveci, 2017).

Asur İmparatorluğu'nda tekstil ürünlerinin sadece iç tekstil üretiminden gelmediği, Asurluların Asur dışından çok sayıda tekstil malzemesi ve nihai ürün elde edip ticari faaliyetler yoluyla tüm ticaret sahasında dolaşıma soktuğu bilinmektedir (Gaspa, 2018). Bu durum Asur İmparatorluğu'nun Yakın Doğu'ya hâkimiyetini göstermesinin yanı sıra Asur ekonomik sisteminde, ticaret vasıtasıyla, tekstillerin radikal bir şekilde geniş bir coğrafyaya yayıldığını göstermektedir.

Asur Tekstil Ticaretinde Babil Modası

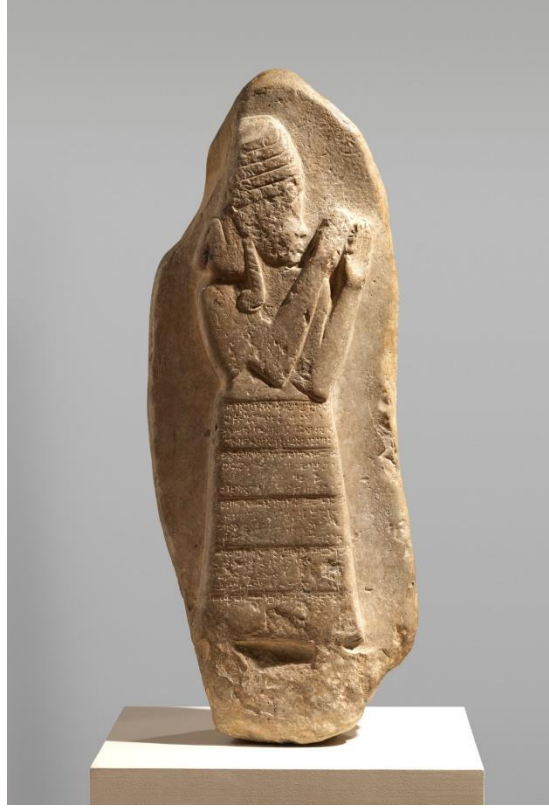
Moda, bir olgu olarak, daha çok Sanayi Devrimi sonrasında oluşan geçici fenomen dizileri ile ilişkilendirilmektedir. Öte yandan moda, genel anlamda, toplumun kolektif bir şekilde, belli bir devir içerisinde, bir takım nesnelerin tüketim eğilimini tanımlayan bir kavramdır. Modaya kavramsal açıdan yaklaşıldığında, onun sosyal hayattaki mevcudiyetinin Sanayi Devrimi'nden önceye dayanmış olduğu görülebilir. Nitekim tekstil ve giyim tarihi açısından bakıldığında 15. Yüzyıl modası, 18. Yüzyıl modaları gibi kitlesel beğeni kazanarak yaygınlaşmış ve tüketilmiş modalar olduğu bilinmektedir. 19. Yüzyıl öncesi modaları kendi döneminin üretim ve tüketim hızı ile karakterize olmuşsa da belirli bir süre zarfında bir şeye gösterilen belirgin tüketim olan moda, kültür tarihinin eski olgularından birisidir. Araştırmada moda kavramına bu çerçevede yaklaşılmış ve tarihin ilk devirlerinde örneği görülebilen bir olgu olduğu görülmüştür.

Araştırmanın konusu olan Asur ticaretinde tekstiller en önemli ticaret ürünü olmuştur. Ancak bu tekstillerin sadece bir kısmı Asur mamulüdür. Ticari tekstillerin bir kısmı Asur, az örnekle Akad öte yandan çoğu Babil kaynaklıdır (İnalçık, 2008). Kaynakların pek çoğu kervan ticaretiyle Anadolu'ya gelen tekstillerin çoğunluğunun Asur kolonileriyle getirilen Babil dokumaları olduğunu söylemektedir (Koçak, 2009). Bu doğrultuda Asurluların yürüttüğü ticaret neticesinde Anadolu'da Babil kaynaklı tekstil ürünlerinin tüketiminin yaygınlaştığı açıktır.

Babilliler (M.Ö. 1894-1595), temel olarak, Sümer ve Akad medeniyetlerinin tekstil geleneğini daha sofistike bir biçimde devam ettirmişlerdir (Gürcüm, 2013). Babil'de yünlü dokumacılar, keten dokumacılar, renkli kumaşlar ve giysiler için ayrı loncalar bulunmakta ve dokumacılar "kisru şa ipşare" adı verilen loncaya kayıtlı olmak durumundadır. Loncalar üretimlerin parametreleri ve bir dokumacının yetişmesi gibi pek çok konuda standartlar getirmiştir. Örneğin dokumacılık zanaatında çıraklık süresi, diğer zanaatlara oranla en uzun olan, beş yıl olarak belirlenmiştir.

Dölen (1992) Babil'deki bu durumun kumaş türlerinin çokluğundan ve dokumacılıkta farklı tekniklerin kullanılmasından kaynaklandığını söylemiştir. Gelişmiş dokumacılık zanaatı aynı zamanda bir sanayi koludur. Örneğin, Ur kentindeki bir dokumahanede 165 kadının çalıştığı, kullanılacak yün kalite standardının, üretim miktarlarının, dokuma kalite parametrelerinin ve bitim işlemlerinin detaylı bir biçimde yazılı olduğu bir tablet bulunmuştur (Gürcüm, 2013). Söz konusu örnekler Babil'de dokumacılığın standartları

belirlenmiş ciddi, önemli ve organize bir sanayi kolu olduğunu göstermektedir. Babil ülkesindeki tekstil üretiminin titizliği ve hacmi, onu döneminin önemli bir ticaret nesnesi haline getirmiş olmalıdır.

Resim 5. Babil dönemine ait kabartma, Metropolitan Müzesi

Figure 5. A Relief Belong to Babylonian Period, Metropolitan Museum

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/325092>

Gaspa (2018) Asurluların Anadolu ile olan tekstil ticaretindeki rolünün sadece Asur kumaşlarını değil Babil kumaşlarını da dolaşıma sokmak olduğunu kanıtlandığını söylemiştir. Ona göre, Güney Mezopotamya'da (Babil'de) üretilen yünlü kumaşların Asurlu tüccarlar tarafından Anadolu'ya ihraç edildiği, tüccarların aileleriyle olan mektuplaşmalarından anlaşılmaktadır (Gaspa, 2018).

Asurlular için Güney Mezopotamya (Babilonya) ticari ağının başlangıç noktasıdır. Babil'den dokuma kumaş gibi bitmiş tekstil mamulleri yerli üreticilerden alınıp diğer ticari yollarında satışa sunulmuştur (Gaspa, 2018). Babil kraliyet yazışmalarında, Asur kervan yolları için üretilmiş, aralarında birinci kalite yün, *naşbatu* giysiler, birinci kalite yünlü bir giysi ve bir şapka da dâhil olmak üzere, çeşitli ürünler sıralanmıştır (Gaspa, 2018). Babil'in bu hizmetlerine karşılık, diğer Yakın Doğu siyasetlerinin aksine Asurlular, Babil'in belirli bir ölçüde kendi kaderini tayin hakkını korumasına izin vermiştir (Gaspa, 2018). Asurlu tüccarların, Babilden elde ettikleri bitmiş tekstil mamüllerini hangi merkezlere taşıdığının kesin listesi olmamakla birlikte, Anadolu'ya getirdikleri bilinmektedir.

En büyük Karum olan Kültepe'deki metinler Asurluların Anadolu'ya getirdikleri ticari tekstillerin kayıtlarını içermektedir. Tekstillerin önemli bir kısmı Babil geleneksel dokumalarıdır. Örneğin, yaklaşık iki yüz yıl süren Asur tekstil ticaretinde Anadolu'da en rağbet gören “kitātum” hem giysilik hem ev tekstilinden kullanılan bir Babil kumaşıdır. Ayrıca kayıtlara geçen “kuš(š)utum”, “lubušum”, “raqqutum” (meşhur Babil ince kumaşı) kumaşları eski Babil dokumalarıdır (Kahveci, 2017). Bunların yanında Akad kumaşı anlamına gelen “šubātum ša akkidīē” de Babil'den ithal edilen bir kumaş türüdür (Koçak, 2009).

Asurluların Anadolu'da kurmuş oldukları ticaret merkezlerinde (Karum) Babil tekstillerinin, dönemin en değerli madeni, gümüş karşılığında satıldığı bilinmektedir (İnalçık, 2008). Kereste ve yün gibi Anadolu hammaddeleriyle takas usulü alışveriş yapılan bir ticari dönemde Babil kumaşlarının değiş-tokuşunun gümüş karşılığında yapılıyor olması Anadolu alıcılarca Babil tekstillerine yönelik rağbet ve verilen kıymetin göstergesi olması açısından önemlidir.

İlaveten Veenhof'un verdiği bilgiye göre Asur-Anadolu tekstil ticareti Babil ülkesindeki ayaklanmalar sebebiyle zaman zaman kesilmiştir (Aktaran: İnalçık, 2008). Söz konusu durum, ticaretin Babil'e ulaşamaması sebebiyle durma noktası gelmesi, Asur-Anadolu tekstil ticaret hattının, büyük oranda, Babil tekstilleri üzerinden işlediğini göstermektedir.

Kültepe Kaniş kazı başkanı Prof. Dr. Fikri Kulakoğlu, hammadde olarak Anadolu'dan satın alınan yünün Babil modasına uygun olarak Asur'da dokutulup, Anadolu insanına gümüş ve altın karşılığında satıldığı bilgisini vermektedir (Kulakoğlu, 2009). Bu bilgiye göre ise üretim Asurlular tarafından yapılmakta, öte yandan söz konusu kumaşlar Babil stiline uygun olarak dokunmaktadır. Bu durum, Anadolu tüketici pazarının Babil modası tekstil ürünlerini talep ettiğini göstermenin yanı sıra Anadolu'da Babil tekstil üslubuna yönelik belirgin bir tüketim eğilimini göstermekte ve dönemde Anadolu'da Babil modasının varlığını işaret etmektedir.

Ticaret ve moda arasındaki ilişkiye verilebilecek ilk tarihsel örneklerden birisi olan Asurluların Anadolu'da kurdukları ticaret kolonileri uluslararası bir ticaret sahası oluşturmuştur. Tekstil ticareti neticesinde Anadolu'da bir Babil modası oluşturan söz konusu saha, Hititlerin Anadolu ve Mezopotamya'yı, Babil ülkesine kadar kontrolü altına alana dek devam etmiştir (Schoeser, 2003). Ticaret Hitit döneminde devam etmiş olsa da Anadolu ve Mezopotamya arasındaki ticari yolların emniyetinin zayıflaması sebebiyle Asur Ticaret Kolonileri çağındaki yoğunlukta olmamıştır (Tuncer, 2020). Bununla birlikte Hitit Kralı IV. Tudhaliya'nın Asur Krallığı'na, Asurluların yayılımcı politikalarını engellemek amacıyla ticari ambargo uyguladığı da bilinmektedir (Tuncer, 2020). Ticaret ilişkisi sona erince ülkelere geri dönmeyen tüccarlar aracılığıyla Hititlere kaliteli üretim yapan dokuma ve boyama ustaları kalmış ve Hititler Anadolu tekstil tedarikini kendileri sağlamıştır (Schoeser, 2003).

Sonuç

Asur medeniyetinin kurduğu ticaret kolonileri dönemi, İran, Mezopotamya, Akdeniz ve Anadolu'yu kapsayan geniş bir alanda yürütülmüş ve ürünlerin uluslararası düzeyde dolaşıma girmesini sağlamıştır. Yapılan uluslararası ticaret neticesinde medeniyetler arası etkileşimin yüksek olduğu tarihsel bir süreç yaşanmıştır. Bu süreçte Asurlu tüccarların, büyük oranda Babil'den ithal ettikleri veya Babil modasına uygun olarak Asur'da dokuttukları kumaşları Anadolu'da kurdukları ticaret merkezlerine getirmiş olmaları Anadolu'da Babil kaynaklı tekstil ürünlerinin tüketimini yaygınlaştırmıştır. Bu vasıta ile Anadolu'da, bu dönem içerisinde, Babil tekstillerine yönelik tüketim eğiliminin artması tarihin ilk sayfalarında bir tekstil modası oluşmasını sağlamıştır. Söz konusu durum, belirli bir süre zarfında bir şeye gösterilen belirgin tüketim olan modanın ticaret ile olan ilişkisine tarihsel anlamda bir ilk olması açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Kaynakça

- Dölen E, 1992. "Tekstil Tarihi", s. 277, İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Gaspa S, 2018. "Textiles in the Neo-Assyrian Empire", pp. 106-108, 114-116, Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co.
- Gürcüm HB, 2013. "Tekstil Malzeme Bilgisi", ss. 75, 77, İstanbul: Kerasus Kitap.
- İnalçık H, 2008. "Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar", ss. 71-72, 75, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kahveci G, 2017. "Asur Ticaret Kolonileri Çağında Tekstil Ürünleri ve Ticareti", ss. 8-43, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kaya MA, 2017. "Türkiye'nin Eski Çağ Tarihi-I: Tarih Öncesi Çağlardan Demir Devrine Kadar", ss. 122-123, 125-128, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Koçak K, 2009. "Asur Ticaret Kolonileri Çağında Ticareti Yapılan Mallar ve Vergiler", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (27), ss. 209-227.
- Koroğlu K, 2006. "Eski Mezopotamya Tarihi: Başlangıcından Perslere Kadar", ss. 11-48, 49-55, 75-90, 104-105, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kulakoğlu F, 2009. "Asur Ticaret Kolonileri Çağı, Sosyal Yaşam ve Ekonomi", "Eski Anadolu Uygarlıkları" içinde, s. 41, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi.
- Roaf M ve Collon D, 1990. "Cultural Atlas of Mesopotamia and the Ancient Near East", New York: Facts On File.
- Schoeser M, 2003. "World Textiles: A Concise History", p. 50, London: Thames & Hudson Ltd.
- Tuncer H, 2020. "Hititçe Çivi Yazılı Metinlerde Dokuma –Siyasi, Ekonomik ve Dini Yönleriyle", ss. 3-4, 138, 167, 184, 279, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Üstünipek M ve Üstünipek Ş, 2012. "Sanat Tarihine Giriş Başlangıcından Onyedinci Yüzyıla Kadar". İstanbul: Artes Yayınları

